

Šiame numery:

Kūrybinio žodžio rečitaliai.
Filosofas popiežiaus soste.
Iš Lietuvių katalikų mokslo akademijos veiklos.
Žvilgis į naują tapybą.
Jorge de Sena eilėraščiai.
Patrick White — žymiausias australų rašytojas.
Jubiliejinis "Draugo" koncertas.
Muzikos premija paskirta pianistui Vytautui Smetonai.
Dar apie Grandinėlę Australijoje.

Kertinė Parasė

Kūrybinio žodžio rečitaliai

Gerų aktorių atliekami poezijos rečitaliai ir puikių solistų dainuojami kompozitorių dainomis paversti eilėraščių tekstai yra gana sena, plačiai prigijusi kultūros apraška. Šio pobūdžio rečitaliai daug kur jau yra būtinai kaip ir kamerinės muzikos koncertai. Netruksta jiems ir publikos. Kartais tokie rečitaliai vyksta net labai perpildytose salėse. Ir ne kartą reikia tiesiog stebėtis klausytojų atida deklamuojamam ar dainuojamam poetiniam žodžiui.

Rašančiam čia prisimena pora pavyzdžių. Pirmaisiais pokario metais dar beveik grūvėsiu paverstame Miunchene, Vokietijoje, kaip stebuklingai išlikusioje vieno viešbučio puošnioje salėje vyko Rainerio Maria Rilke poezijos rečitaliai. Programą atlieka jau vyresnio amžiaus garsi vokiečių aktorė. Visa salė užpildyta publikos. Rečituojamas Rilke "Duino elegijos". Tekstas nelengvas. Net pačiam knyga skaitant, reikia gerokai paminkinti mintį, kad išgildintum, ką poetas savo giluminėmis eilutėmis užgriebia. Tačiau rečitalio publika, kvapą sulaikiusi, klausio meistrisko aktorės žodžio, kiti, atsinešę knygas, dar seka tekstą puslapiuose. Po siaubingų ir barbariškų karo dienų įspūdis buvo nepaprastas — Europa vėl grįžėsi į kultūrą. Antrasis pavyzdys — Amerikoje. Daugiau kaip prieš dvidešimt penkerius metus Baltimorėje (kuris progos naujienos John Hopkins universiteto didžiojo auditorijoje vykusio poeto Roberto Frost'o kūrybos rečitalio. Maniau, jog bilietą lengvai nusipirkčiau prie įėjimo. Gavau, bet jau beveik paskutinį, ir tik trečiojo aukšto paskutinėje eilėje. (Publikos daugiau kaip du tūkstančiai. Pirmą kartą pamatiau, kad Amerika yra ne vien beisbolo šalis.

Mūsųose tačiau aktoriniai poezijos rečitaliai ir dainomis paversti eilėraščių ciklų koncertai, palyginti, dar gana naujas reiškinys. Tai, galima sakyti, tik pokario metų apraška. Be pirmas poezijos rečitalis 1944 metų rudenį buvo atliktas Stasio Pilkos karo niokojamoje Vienoje, Austrijoje. Aktorius Stasys Pilka ir yra mūsųose visam vakarui parengtų poezijos rečitalių pionierius, jų neatsisakęs ligi pat savo mirties. Tačiau Schumanno ar Schuberto pavyzdžių viso eilėraščių ciklo, paversto dainomis, mes ligi šiol, galima sakyti, kaip ir neturime. Pastaruoju metu kultūros pasaulyje įsipilietina jau ne tik vieno aktorius poezijos rečitalis, bet ir daugelio dalyvių rečituojamos ir vaidinamos poezijos spektaklis. Šios rūšies gražių apraškų jau buvo ir yra net ir mūsų išsivijos scenoje. Atmintin čia ypač įsirtęs kadais Jauimio centre, Chicagoje, matytas Donelaičio "Metų" spektaklis.

I visą tai čia šiandien žvelgiama Poezijos dienų proga. Ir proga rečitalio, kuris šiandien 8 val. vak. įvyksta Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje. Daugeliui čikagiečių tikra naujiena, o vyresniesiems vėl malonus susitikimas yra aktorius Juozas Palubinskas, atvykęs rečitaliui iš Baltimorės. Kiekvienam kultūriniam smalsiam yra tikrai ypatingas momentas išgirsti, kaip žinomas aktorius interpretuoja ir perteikia ryškiųjų mūsų rašytojų-poetų kūrybą. Iš anksto atidengiant bent kiek rečitalio programos, aštrus žingeidumas dar padidėja, kai, tarp kita ko, rečitalyje aktorius lūpomis nuskaubė ir Maironio "Nuo Birutės kalno", ir Putino "Vivos plango", "Mozartas", ir Aisčio "Šilainė", "Partizano šermė-

(Nukelta 2 psl.)

FILOSOFAS POPIEŽIAUS SOSTE

VYT. BAGDANAVIČIUS

Maždaug tuo pačiu laiku, kai buvo paskelbta pirmoji popiežiaus Jono Pauliaus II enciklika, išėjo iš spaudos angliškame vertime kardinolo Karolio Vojtulos studija, pavadinta „Veikiantis asmuo“ (The Acting Person). Ši studija buvo išleista serijoje, pavadintoje „Analecta Husserliana“, kaip dešimtas fenomenologinių studijų tomas. Originaliai ši studija buvo išleista lenkų kalba 1969 m. ir pavadinta „Osoba i Czyn“. Pasirodo, kad popiežius nuo seno yra fenomenologinės filosofijos tyrinėtojas. Ir ankstesniuose šios serijos tomuose yra buvę jo studijų. Būtent net prie keturių ankstesnių tos serijos tomo dabartinis popiežius yra prisidėjęs savo straipsniais. Taigi Jonas Paulius II nėra atsitiktinai husserlinėse studijose, nei jam ši filosofinė kryptis nėra naujas atradimas, bet, matyt, viso jo gyvenimo studijų kryptis. Dėl to yra pagrindo sakyti, kad šiuo atveju popiežiaus soste turime tarpautinio masto filosofą. Tai nėra maža naujenybė. Popiežių eilėse mes esame turę didelių teologų, kanonų teisės žinovų, sociologų, moralistų, įvairių sričių mokslinio nusiteikimo žmonių, bet nežinia, kiek giliai mums reikėtų kas-tis į praeitį, iki ten rastume filosofą. Šiuokart tą klausimą palikime nuošaly. Mums labiau rūpi, kas yra ta filosofinė srovė, kuriai naujasis popiežius priklauso.

Fenomenalizmas yra dar labai jauna filosofija ir per anksti yra sakyti, kas iš jos liks. Stebinti vardus, besireikšiančius šioje filosofijoje, krinta į akis, kad jų dauguma yra žydai ar lenkai. Taip pvz. Husserlio mokinė ir jo asistentė yra plačiai žinoma Edita Stein, žydė, tapusi katalike ir karmelite, nacių sunaikinta. Tarp gyvų fenomenalistų yra pažymėtinas iš Lietuvos kilęs E. Levinas (jis taip ir rašosi). Jį cituoja atsidėję filosofiniam mąstymui.

Fenomenalizmo kūrėjas yra buvęs Moravijos žydas Edmundas Husserlis, gimęs 1859 metais. Baigęs matematikos studijas, jis atsidėjo filosofiniam mąstymui.

Kas yra fenomenalizmas?

Fenomenalizmo kūrėjas yra buvęs Moravijos žydas Edmundas Husserlis, gimęs 1859 metais. Baigęs matematikos studijas, jis atsidėjo filosofiniam mąstymui.

Aktorius Juozas Palubinskas, kurio poezijos rečitalis Poezijos dienų Chicagoje proga įvyksta šiandien (gegužės 26 d.) 8 val. vak. Jaunimo centro kavinėje.

Kardinolas Karol Wojtyła, dabartinis popiežius Jonas Paulius II, skaito paskaitą Fenomenologijos konferencijoje, Fribourge, Šveicarijoje, 1975 m. kovo 5 d.

minėti, kad Levinas atsuntė lietuviams mokslininkams sveikinimą per vieną jauną filosofą lietuvių praejusio mokslo ir kūrybos simpoziumo proga).

Fenomenalistinė filosofija yra būdinga savo dėmesiu konkrečioms apraškomis; tačiau ji apraškos mato ne tik tai, ką jome mato tikslieji mokslai, bet, būtent, tų dalykų tikslumą. Tokiu būdu ši filosofija atidaro galimybę derinti tiksluosius mokslus su dvasiniais mokslais. Dvasiniai ir tikslieji mokslai Vakarų kultūroje jau kelintais šimtmečiais yra beviltiškai persiskyrę. Religija negerbia pakankamai tikslųjų mokslų, o tikslieji mokslai niekina dvasinį gyvenimą ir jį laiko žmogui nenatūraliu dalyku.

Veikiantis ir veikiamas žmogus Vojtulos filosofijoje

Kaip šioje filosofijoje operuoja kardinolas Vojtyla? Pasigaudamas fenomenologinės filosofijos, jis nauju žvilgsniu žvelgia į žmogų. Analizuodamas žmogų, jis kreipia dėmesį į du vyksmus, kurie vyksta žmoguje. Vienus veiksmus daro pats žmogus, bet šalia to kai kas vyksta pačiame žmoguje. Pirmojo atvejo pavyzdžiu gali būti pats žmogaus gimimas. Jis vyksta be jo veiklos, bet vyksta jame. Įvairaus žmogaus veikimo pavyzdžių nereikia nė minėti. Autorius pastebi, kad dažnai žmoguje nėra sąryšio tarp to, kas vyksta jame, ir to, ką jis veikia. Tai, kas vyksta žmoguje, autorius vadina subjektyvumu. Šis terminas yra labai reikšmingas Vojtulos filosofijoje. Jis reiškia tai, „ką subjektas patiria“ (57 psl.). Žmogaus subjektyvumas paprastai žmogui pasirodo jo sa-

vės sąmonėje. Dėl to savęs sąmonė yra labai reikšmingas dalykas žmogaus subjektyvumo susidarymui (57 psl.).

Tai pastebėjęs autorius, tačiau atkreipia dėmesį ir į sandėrės trukumą tarp žmogaus veikimo ir jo subjektyvumo. „Žmogaus veikimas ir jo subjektyvumas atrodą vienas nuo kito atitole ir nesuvienijami žmogiškos patirties laukai“ (71 psl.). Dėl to žmogus išgyvena kontrastą tarp savo subjektyvumo ir savo veiksmingumo. „Subjektyvumas ir veiksmingumas atrodą vienas su kitu nesuderinami dalykai“ (72 psl.). „Tačiau nėra abejonės, kad tas, kuris veikia, yra tas pats, kuriam kas nors atsitinka“ (72 psl.). „Dėl to niekam negali būti abejonės, kad tarp žmogaus egzistavimo ir jo veikimo yra tamprus ryšys“ (72 psl.). Šie du žmogaus pasireiškimai vienas kitą papildo. Jie ir sudaro pilną žmogų. Mes „neturime praleisti iš akių, kad veikimas yra įgyvendinimas egzistavimo, arba, kitaip sakant, tai yra faktiškas buvimas“ (73 psl.).

Šis galvojimas gali kam atrodyti, kaip laužimasis į atvirus vartus. Nes tai yra savaimė suprantama tiesa. Tačiau kas yra turėjęs reikalo su tradicine krikščioniška filosofija, ar teologija, ar su dvasinio vadovavimo teorija, tas galėjo pastebėti kad ligi šiolinė filosofija nesudarė gero prietilčio, padedančio natūraliam žmogui būti kartu dvasiškui. Dvasingumas ir konkreti gyvenimo realybė vis kažkaip yra linkusios reikštis kaip savaimingos sritys, nors ir tame pačiame žmoguje. Galbūt kard. Vojtyla tai bus pastebėjęs, išgyvenęs ir save filo-

sofiniame mąstyme ieško šios problemos sprendimo. Autorius šioje studijoje ne neužsimena materializmo ar komunizmo, tačiau atrodo, kad čia atstovaujama galvosena kaip tik turi tikslą padėti rasti savo religinę prigimtį materialistiškai nusiteikusiame žmogui.

Žmogaus asmuo yra forumas dviejų veiklų: kažkas žmoguje vyksta, ir jis ką nors veikia. Šių dviejų procesų darną ir sudaro asmenį — žmogų. Net toks žmogus, kuris veikia, kartu pasilieka ir veikiamas. Jo patirtis dėl to yra dvilypė: ir kaip veikėjo ir kaip veikiamojo. Be šio dvipusiskumo negalima suprasti žmogaus. Žmoguje reikšiami dvi skirtingos dinamikos. Žmogus nėra ir pats save visiškai suprantantis, jei jis neturi sąmonės apie dvi dinamikas, besireikšiančias jame (74–75 psl.).

Žmogiška struktūra

Šioje filosofinėje sistemoje ypatinga reikšmė yra skiriama asmens sąvokai. Vojtulos nepatenkina tradicinę Boetijaus asmens apibrėžties, kuri yra pasisavinta krikščioniškos galvosenos. Boetijui „asmuo yra protingos prigimties individuali substancija“ (73 psl.). Vojtulos filosofijoje žmogaus asmuo yra imamas ne atskirai, kaip taisyklė, su jo veikimu. Tokiu būdu yra sukuriamas struktūra, kuri yra vadinama „veikiantis žmogus“. Kitais žodžiais be-tariant, čia yra nesavartomas asmuo atskirai be jo veiklos. Pase-kime šioje srityje autoriaus galvosena.

Visų pirma asmuo skiriasi nuo bet ko kitko, kas yra. Jeigu apie viską galima pasakyti, kad tai yra „kažkas“, bet asmenį išreikšti galima tik žodžiu „kažkuris“. Žmogus nėra vien tik savęs sąmonė. Žmogus yra ir visa srovė veiksmų, kuriuos jis pažadina. Veikėjas ir veikiamas yra realybė, kuri netelpa vien teorinėje savės sąmonėje. Iš to seka vienas asmens bruožas, būtent tas, kad asmuo yra kažkas neišbaigto ir tebesiekiančio savės išsipildymo. Tai priėmus, išaiškėja ir kitas asmens bruožas, būtent, kad jis yra kažkas atsitiktinio. Negalima išleisti iš akių, kad žmogaus gyvenimas turi atsitiktinumą bruožą (153–154 psl.). Atsitiktinumą čia su-prantamas žmogaus istoriškumas, ar greičiau, jo biografiškumas.

Žmogus yra labai savaiminga, savyje pasiliekanči būtis, tačiau vienu atžvilgiu ji peržengia save. Ji būtent yra priklausoma nuo tiesos. Tiesos dėlei žmogus išsina anapus savės. Tai yra Vojtulos supratimu transcendencija. Žodį transcendencija autorius vartoja kita prasme, negu jis yra įprasta vartoti idealistinės filosofijos sluoksniuose. Tuose sluoksniuose šis žodis yra vartojamas išreikšti žmogaus nesugebėjimą ar sugebėjimą pažinti dalykus, esančius šalia jo. Tai yra pažinimo problematika, išryškėjusi ypač nuo Kanto laikų. Kardinolas Vojtyla šitoks klausimas, at-rodą, nekyla. Jo supratimu,

(Nukelta 2 psl.)

Filosofas popiežiaus soste

(Atkelta iš 1 psl.)

transcendencija reiškia žmogaus sugebėjimą veikti pagal pažintą tiesą. Jis tai vadina vertikaline arba dinamine transcendencija. „Priklausomybė nuo tiesos padaro tai, kad asmens transcendencija sudaro jam realius santykius su egzistencialine aplinka, kurioje jis gyvena“ (155 p.). Žmogaus klusnumas tiesai negriauna žmogaus išvidinės vienybės. „Žmogus ir jo veikla, kartu paimti, sudaro intymią, tampa, dinamišką realybę, kurios dėka pasirodo ir išaiškėja tiek asmuo, tiek veikla“ (179 psl.). Žmogaus ir jo veiklos sąryšis yra toks tamsus, kad jo veikimas kaip tik ir parodo žmogaus asmenį. Nepažindami žmogaus veiklos, mes nepažįstame ir žmogaus.

Tokiu būdu ši filosofija sukuria struktūrą „veikias žmogus“. Ir ši žmogaus supratimą Voityla laiko vertingu fenomenologinės filosofijos pasitarnavimu žmogaus mokslui (180 psl.). Žmogiskasis asmuo, be įjungimo į šios dinamikos, nebūna pilnai supras-tas.

Žmogaus dvasingumą autorius supranta ne vien tuo būdu, kad dvasia yra skirtinga nuo medžiagos. Dvasingumas jo filosofijos supratimu, yra sugebėjimas visų pirma peržengti save, pažįstant tiesą ir veikiant pagal ją. Dvasinė žmogaus prigimtis yra atsekama ne vien abstrakcijos keliu; ji yra net intuityviai nujaučiama. Dėl to „dvasingumas yra atviras ir intuityviai analizuojamas“ (181 psl.). Transcendencija, suprasta kaip žmogaus išėjimas su tikrąsias tiesas ir sprendimas bei veikimas pagal ją yra konkreti žmogaus asmens struktūra.

Šios filosofijos autorius, mąstydamas apie žmogaus veikimą, iš pirmiausia skiria asmeniui, o ne prigimčiai. Tradicinė filosofinė galvosena paprastai sako, kad, kokia yra kieno prigimtis, toks ir jo veikimas. Kard. Voityla atsako nuo šio per didelio prigimtines vertinimo ir visą veikimo iniciatyvą priskiria asmeniui. Žmogus, pasak jo, veikia ne prigimtimi, bet asmeniui (182 psl.). „Asmuo tik iš dalies ir tik tam tikru atžvilgiu yra tas pat kas prigimtis, būtent — savo substancialumu. Tačiau kaip visuma, savo išvidinė esmė, asmuo išsina anapus prigimtines. Asmens laisvė atsime-ta nuo prigimtines būtinumo“ (182 psl.). Ir iš tikrųjų, jeigu žmogus turi sugebėjimą pažinti tiesą, peržengdamas net savo paties interesus ir tokiu būdu būti transcendentaliu, jis tai daro labiau savo išvidiniu asmeniniu atsakingumu, negu savo prigimtimi.

„Veikimas su kitais“
Zvelgiant į žmogų kaip į būtybę, veikiančią asmeniškai, klausimas jo bendradarbiavimo su kitais veikiančiais asmenimis įgauna naujos reikšmės. Jo reikšmė padidėja nuo to, kad čia ir žmogų žiūrima ne jo prigimtines požūrius, bet asmens požūrius. Žiūrint į žmonių veikimo bendrumą prigimtines požūrius, klausimas būtų prastesnis, nes veikian-tos pačios prigimtines rėmuose, lengviau yra rasti veikimo vienybę. Jeigu, pvz, turėtume reikalo su veikimu fizinės prigimtines rėmuose, tai veikimo vienybė organizuotų bendri fiziniai dėsniai. Jeigu imtume žmogaus veikimą dvasinėje srityje, tai bendri dvasiniai principai, atsietai nuo individualumo, organizuotų žmonių veikimo vienybę. Bet kai veikimas yra suvokiamas kaip asmeninis reiškinys ir kai jis remiasi tiesa, kiek ir kaip kuris asmuo ją pažįsta, bendradarbiavimo klausimas pasidaro labai nelengvai sprendžiamas. Jo negalima iš-spresti nei fiziniu, nei dvasiniu dėsningumu.

Pereidamas į bendro veikimo

klausimus, autorius užgaista net ieškodamas žodžio, kaip šią mąstymo sritį pavadinti. Jam siūlomi du terminai: „bendradarbiauti“ ir „veikti su kitais“. Autorius pasirenka antrą terminą, kaip labiau talpų. Kooperacijos arba bendradarbiavimo jis atsisako kaip per siauro galbūt dėl to, kad kooperacija savin įima bendrą veikimo tikslą ir bendrą gėrio supratimą. O autorius be abejo žino, kad būtų nerealu tikėtis to paties supratimo iš įvairių žmonių.

Taigi, žmonės veikia vieni su kitais nebūtinai ta pačia kryptimi. Bet faktas, kad žmonės veikia kartu vieni su kitais yra visuotinis žmonijos patirties faktas. „Nėra labiau pagrindinės žmogaus gyvenimo patirties, kaip ta, kad jis gyvena ir veikia kartu su kitais žmonėmis“ (268 psl.). Visi žmonės dalyvauja veikime. Žodis dalyvauti taip pat yra tinkamas šiai problematikai aptarti. Šis žodis labiau paliudija asmeninį veikimo pobūdį. „Dalyvavimas atrodo vienas iš pagrindinių kanalių dinamiškos žmogaus veiklos, kai jis veikia kartu su kitais...“ (264 psl.).

Mąstydamas apie žmogaus veikimą su kitais, autorius vis grįžta prie minties, kad žmogaus veikimas yra labiau asmens, o ne prigimtines dalis. „... Iš esmės veikimas yra asmens. Visuomeninė ir bendruomeninė šio veikimo prigimtis glūdi asmenyje, o ne priešingai“ (263 psl.). Tai reiškia, kad ne visuomenė veikia žmogų, bet žmogus veikia visuomenę. Pasak autorius „tradicinė filosofija... net savo asmens sampratoje stengėsi pabrėžti prigimtines reikšmes... Mūsų tikslas yra pilnai išryškinti visuomeninę žmogaus prigimtį, laimint daugiau šviesos, įsigilinant žmogaus asmenį“ (268 psl.).

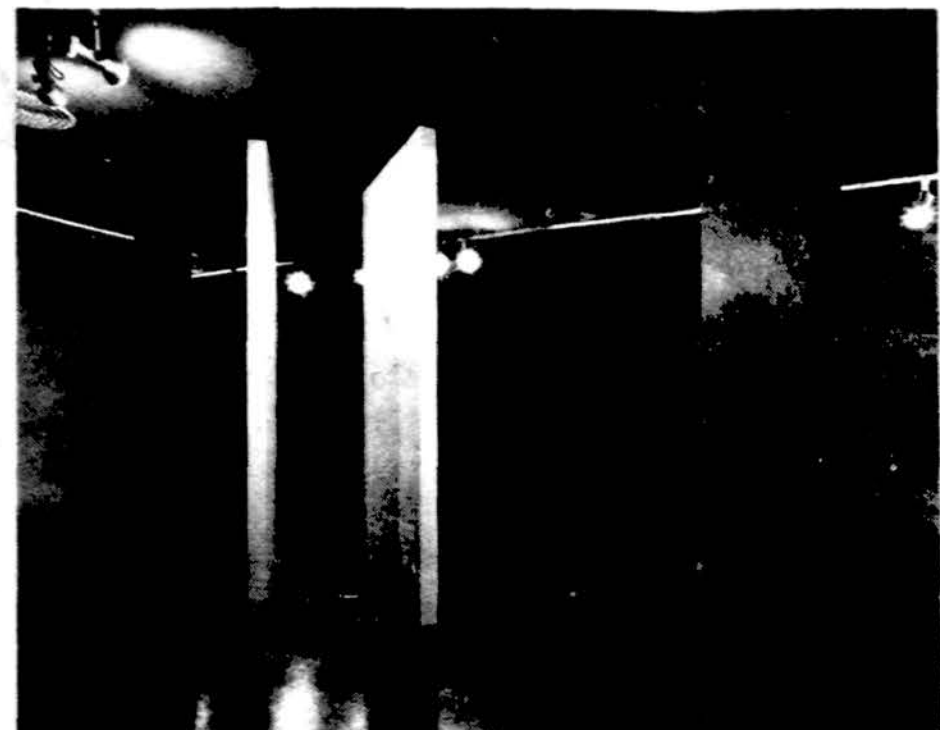
Turint tai prieš akis, bus mums aiškiau autorius pasisakymai apie žmonių solidarumą ir apie tai, kad solidarumas neišsijungia opozicijos galimybes. „Opozicija nėra nesuderinama su solidarumu. Tas, kuris iškėlė nepatirtą bendrą ar dailinams bendruomenės taisyklę, tuo pačiu neatsisako savo narystės; jis neatsisako veikti ir dirbti bendram gėriui“ (286 psl.).

Opozicija nelygi opozicijai. „Žinoma, yra galimos įvairios opozicijos sampratos, kurioms bet kas gali atstovauti iš atžvilgio į visuomenę. Mes čia priimame tik tokią, kuri iš esmės yra solidarumo apraška. Ji turi būti toli nuo to, kad atmettų bendrą gėrį ar solidarumą, priešingai, ji turi būti atsiėmusi vienu ir kitu“ (286 psl.).

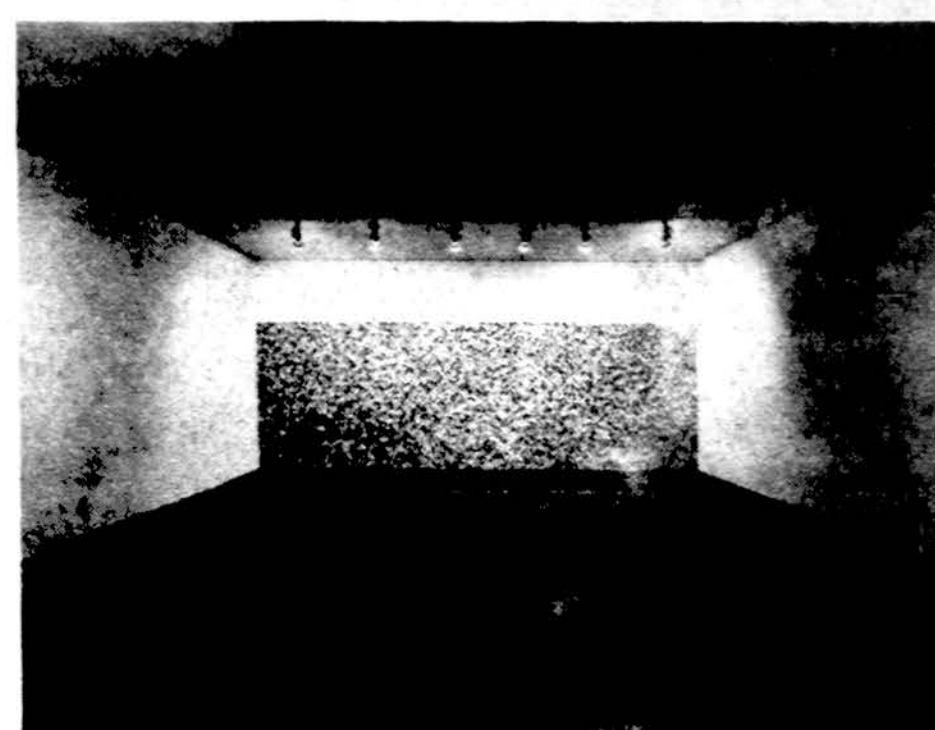
Opozicijos esmė, pasak autorius, reikėtų pilniau iširti visais atžvilgiais. „Opozicijos laikysena turi santykių su vienos pusės iš atžvilgio ir ta gėri, kuriam kas bendruomenėje atstovauja, o iš kitos pusės ji reiškia gilią norą dalyvauti bendrame egzistavime su kitais žmonėmis ypač jų bendrame veikime“ (286 psl.).

Autorius yra linkęs išvelti opozicijoje nemažą vertingumo. „Mes žinome neišsiaiškintamam įvairius opozicijų tipus, kurie nuolat pasireiškia, žmogui egzistuojant ir veikiant kartu su kitais, kurie liudija, kad tie, kurie esamoje būklėje yra opozicijoje, tuo pačiu nenori atsiminti nuo bendruomenės. Priešingai — jie siekia savo konstruktyvino vaidmens bendruomenėje; jie siekia tokio dalyvavimo ir tokios laikysenos bendro gėrio atžvilgiu, kuris leistų jiems geriau, pilniau ir efektyviau dalyvauti bendruomeniniame gyvenime“ (286 psl.).

Kad būtų visuomeninės naudos iš opozicijos „visuomenės bendruomenių sistema turi būti tokia, kad leistų opozicijai, kuri kyla iš solidarumo dirvožemio,

Lucio Pozzi Keturių išminties kolonų (šėšios spalvos Chicago sienoms) iš parodos „Sienos tapyba“ Museum of Contemporary Art, 237 East Ontario Street, Chicago, IL 60611.

Marcia Hafif „Cadmium red and Chromium oxide opaque“ iš parodos „Sienos tapyba“ Museum of Contemporary Art, 237 East Ontario Street, Chicago, IL 60611.

Žvilgsnis į naująją tapybą

DALIA KOLBAITE

Museum of Contemporary Art, 237 E. Ontario St., Chicagoje, pastaruoju metu naujai atsis-tatė, persivarkė ir savo paskirtį įprasmina, rodydamas pačias naujausias menų formas dailėje, fotografijoje, filme, poezijoje, šoki bei muzikoje. Šiuo metu, šalia kitų vykstančių parodų, yra pristatyti meno pasauliui gerai žinomi penki dailininkai, kurių užmojis yra kūrėjų didele skale, būtent pačių muziejus sienų. Verta į šį „instaliacijų“ meną — priėjimą prie sienos tapybos — iš arčiau pasisiūžėti.

Sienos tapyba nėra naujas reiškinys. Prieistoriniame amžiuje Lescaux uolose jau randame sienų piešinius, vaizduojančius bizonas. Michelangelo freskose Siksto koplyčioje taipgi viems gerai žinomas. Tačiau šiuose pavyzdžiuose žmogaus ranka stengiasi „ką nors“ perduoti, kaip nors sukurti tikrovę liuzijai: ar „pagauti“ gyvulį, kurio norima nukauti, dvasią, ar atvaizduoti paskutinį teismą. Gi MCA dalyvaujantieji penki dailininkai kaip tik nori atitraukti nuo bet kokio vaizdo perteikimo. Jų tikslas yra daugiau kelti klausimą: kas yra dailė pačiame kūrybos procese ir rezultate; kas ją saisto — aplinka bei aplinkinės sąlygos, kaip pvz. muziejus sienos, apšvietimas, dažų rūšys ir t.t.

Prie šios kūrybos turime ateiti persiorientavę; turime neieškoti vaizdų, malonių ar kitokių. Reikia būti pasiruošusiems pakeisti skoni, „matymo“ būdą, t.y. pri-leist, kad ateinama išmokyti matyti kitaip ir gal aptart daile naujai. Visa tai vyksta įvairiose srityse, kaip aplinkos meno (environment), atsitikimo meno (happenings), veiksmo meno (performance), arba sąvokinio meno (conceptual art) srityse. Šie penki dailininkai skiriasi dar

tuo, kad jie savo kūrinius sukurė pačiame muziejuje ir patys kūrinių bus sunaikinti parodos gale. Taip sutinkame naują dailės patį vyksančių parodų, yra pristatyti meno pasauliui gerai žinomi penki dailininkai, kurių užmojis yra kūrėjų didele skale, būtent pačių muziejus sienų. Verta į šį „instaliacijų“ meną — priėjimą prie sienos tapybos — iš arčiau pasisiūžėti.

R. Jackson pristato ilgą sieną, nudažytą paletės nemaišytomis spalvomis ne su teptuku, bet var-tojant pačias įremtas drobes (pirma ant drobių uždeję dažą). Tuo drobė tampa „teptuku“ ir atvirkščiai pritaipoma, pagal asimetriskus išdėstymus, prie su ja nudažytos sienos. Tada randame tapybą didelio fizinio užmojo, žaismingą, kuri ne be ironijos neigia tradicinius prie dažo bei drobės priėjimus, sienos skalę pabrėždama patį tapybos procesą.

L. Pozzi mėlynoje salėje žiūrovo dėmesį pagauna paplokščiais penkais stulpais, asimetriškai išdėstytais. Architektūrinė salė

aplinka tuoj krinta į akį, ypač besikeičiančios plokštinės konfiguracijos tarp sienų ir stulpų. Tai aplinkos truputį teatrališkas pabrėžimas, įvedus žiūrovą į paties kūrinio — daikto erdvę. Itin ryškių spalvų besikeičią ryšiai, beveik suelektrinę spalvos pojūtį, priartina šiuos stulpus prie tapybos.

R. Yosuda rodo milžinišką nuožulnią sieną, nudažytą viena spalva. Spalva dėka teptuko brūzių keičiasi, artėjant ar tostant nuo sienos, veikiant apšvietimui. Čia akis turi pajusti iškart ne tik dydžio dinamiką, bet ir subtilius spalvos perėjimus. Čia artėjant prie „aplinkos“ (environmental) meno, o ne prie drobės — sienos kaip objekto.

M. Hafif sukurta siena — visa nudažyta baltai, pilkais, rausvais, žalsvais brūkšniais. Visuma — švelnus judesio bendrame plotmės stūksime. Ši instaliacija stovi artčiausiai prie senos tapybos sampratos, nes dar jaučiasi kūrėjo ranka.

R. Ryman gal giliausiai bus į-ejęs į „prieš tapybinę“ tapybą. Metodiškai suprantindamas ir sistemaiškai išieškodamas plastinius ryšius, jis pasilieka prie baltų „paveikslų“, kur vyksta baltos spalvos išieškojimas: įvairios galimybės tonų skalės ir t.t. Ne-jaučiama ranka bei vartojamas neutralusis kvadratas kaip pagrindinė forma. Jo instaliacijos — šeši kvadratai atrodo labai aske-tiški, bet žiūrovui suteikia „meditacinę“ aplinką — baltą ant balto.

Aplamai paėmus, šie dailininkai, atsisakydami „ką nors perduoti“ idėjinę prasmę ir sąmo-ningai sustodami ties pačiu kūrybos procesu, privedė tapybą prie vaizdinių plonybių supratimo bei jų ribų pajutimo. Tuo jie

praplėtė bei sukurto regėjimo pajėgumą formalinėje plotmėje. Bet yra žinomas faktas, kad ir paprastas brūkšnis su minimaline vaizdine apraška (kaip yra Rytų mene), įbrėžtas jautrios rankos, gali daug ką apreišk-ti. Tuo pačiu ir šie, versdami meną eit tik ribotu keliu, netyčiom atveria naujos patirties laukus, kur intuityja, jei ji jautri, atran-

Nuomonės ir pastabos

Dar dėl Clevelando Grandinėlės viešnagės Australijoje

A. Saudargienės straipsnis apie Clevelando Grandinėlės viešną Australijoje, atspausdintas „Draugo“ kultūriniam priede š.m. vasario mėn. 17 d., reikalingas mūsų viešo atsiliepimo ir paaiškinimų.

Is ano p. A. Saudargienės rašto susidaro įspūdis, kad A. Saudargienė organizavo, reklamavo, „kvietė folklorinio meno vadovus“ ir net „rizikavo lietuvių prestižu ir savo statusu“, ruošiant Grandinėlės koncertus ir pasirodymus Sydneyje. Tai yra netiesa. Visų Australijos Lietuvių Dienų ruošimu ir Clevelando Grandinėlės iškvietimui, šokėjų atvykimui, globa, reklama, koncertų eiga Sydneyje ir Australijoje rūpinosi Lietuvių dienoms rengti komitetas. Organizacijai darbu, susijusiam su Grandinėlės gastrolėmis Australijoje, vadovavo ir jo eiga koordinavo Lietuvių dienoms rengti komiteto narys A. Reizgys. A. Saudargienė nebuvo nei Lietuvių dienų rengimo komiteto narė, nei jokia patarėja ar vadovė. Tris savaites prieš Grandinėlę atvykstant į Sydney, A. Reizgio parašyta, A. Saudargienės sutiko atlikti kai kuriuos techniškus darbus, susijusius su Grandinėlės pasirodymu prie Sydneyje operos rūmų. Jos pareigos ribojosi laiko nustatymu, repeticijoms salės atidarymu, elektros srovės gavimu ir panašiai. Garbės svečių ir folkloro srities atstovų kvietimu, jų globa ir informacija apie Lietuvių dienas ir Grandinėlę rūpinosi patys Lietuvių dienų rengimo komiteto nariai ar komiteto paskirti asmenys. Neįmanoma išvardinti čia visų garbės svečių, bet noriu pabrėžti, kad šių Lietuvių dienų Garbės globėjų — patronu buvo Australijos ministeris pirmininkas Rt. Hon. Malcolm Fraser.

Rašydama apie Grandinėlės pasirodymus, A. Saudargienė pamini tik du. Rašo „Prie Operos rūmų buvo tik reklaminis Grandinėlės pasirodymas. Didysis koncertas įvyko gruodžio 26, erdvioje Regent teatro salėje“. (Patikslinimas: Didysis koncertas įvyko ne gruodžio 26 bet 30 gruodžio). Ponia Saudargienė visai nemini žavingo Grandinėlės pasirodymo Lietuvių dienų atidaryme, kurio gėrėjosi gausiai susirinkę lietuviai ir daugybė kviestų svečių gruodžio 26 d. Nemini taip pat Grandinėlės pasirodymų miesto centre — Martin Place ir bendrame tautinių šokių koncerte gruodžio 28 dieną. Šis koncertas sujungė at-tuonias Australijos lietuvių tauti-

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

nys“, ir Brazilijos „Tremto Sibirian (mirusio) žodis“, „Pavasario kelionė“, ir „Sruogos“ „Saplegos monologas“, ir Radausko „Strėlės danguje“, ir Santvaro „Vabalėlis“, ir Nykos-Niliūno „Išduotas medis“, ir Krėvės „Daina apie arą“ ir Ant. Gustaičio linksmieji posmai, ir Skėmos, ir kitų poetiškasis žodis. O Elenos Blandytės (akompanuojant A. Jurgučiu) mėsų autorių poezija, perteikta vokalinėje formoje, šio vakaro reikšmę papuoš dar ir spalvingomis muzikinėmis puokštelėmis.

Jaunimo centras, kaip Poetijos dienų rengėjas, kultūriniam išievybos klode šiuo savo užmoju atlieka labai prasmingą vaidmenį. Tegul tad ir visuomenė tam skiria išskirtinio dėmesio.

da naujų vizualinės patirties galimybių. Vien skalės aplimty ir rimtu „žaidimu“ su tikra fizine bei vaizdine erdve, jie byloja užuominą, tinkančią meditacijai namų praplėtos stovui. Ta kalba liečia įėjimą į didesnę už save tikrovę.

je žaidis
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90
išsag 90

Patrick White - žymiausias Australijos rašytojas

AGNĖ LUKSYTĖ

Australija yra tolimas žemynas, ir visos žinios už jūros pasiekia greitai. Dažniausiai tos žinios būna iškraipytos. Taigi netenka stebėtis, kad apie Patrick White, žymiausią australų rašytoją — dramaturgą, Nobelio premijos laureatą, pasaulio spaudoje imašėsi įvairiausių netikslumų.

Iki Nobelio premijos gavimo 1953 metais net ir Australijoje vyraavo keli klaidingi įsitikinimai, pvz.: visi manė, kad jis studijavo Londone Oxfordo universitete anglų kalbą ir literatūrą, bet nebaigė, nes susirgo džiopa ir grįžo į Australiją. Times Literary Supplement korespondentas, Nobelio premijos gavimo proga, aprašė Patrick White, šalia nereikšmingų nukrypimų nuo tiesos, pažėrė absoliučiai klaidinančias žinias apie jo tapatybę ir socialinę padėtį. Minėtas korespondentas pareiškė, kad Patrick White jaučiasi londoniečiu ir pragyvena, parduodamas daržoves ir ūkų pieną.

Gavęs Nobelio premiją, Patrick White, visada vengęs žurnalistų ir aplamai viešumos, pirmą kartą plačiai atvėrė savo namų duris Centennial Park priemiestyje ir gausiai susirinkusiems spaudos atstovams kantriai atsakinėjo į klausimus. Jis pareiškė, kad savęs apaipol nelaiko londoniečiu. Jis gimęs Anglijoje (1912 m. Londono) ir gyvina per atsistatynėjimą, mokslus ejęs ir savo knygas išleisdamas Londone iš reikalo, bet esąs visa širdimi suaugęs su Australija, ir tik šio žemyno problemos jam esančios svarbios. Žurnalistams paklausus, ką jis galvoja apie Times teigimą, kad pragyvenęs, parduodamas ūkų pieną ir daržoves, Patrick White tik nusisypsojo ir numojo ranka. Jis klausimą, ar ji galima pavadinanti turtuoliu (wealthy), jis šiek tiek pagalojo ir atsakė teigiamai.

Patrick White spaudos atstovams parodė Cambridge universiteto diplomą (studijavo modernių kalbų fakultete). Su diplomu grįžo į Australiją, sirdingas džiopa, ir gydydėsi poilsiu (daug skaitydamas ir rašydamas), ūkų pieną bei sūrį. Džiopą negalėjo, bet kenčia nuo chroniško bronchito.

Patrick White tėvai buvo didžiuliai dvarininkai: avių bei galvijų augintojai. Jie sūnui pavilko milijoninę turą. Už savo knygas ir pjeses jis taip surenką didelės sumas pinigų. Visoje Australijoje Patrick White yra patarėjas dosnumu. Jis yra labai susirūpinęs kultūrinių vertybių ugdymu Australijoje. Gavęs Nobelio premiją, jis ją visą paskyrė australų rašytojų šelpimui, prelojoms, knygų išleidimui, stipendijoms ir kt. Yra įsteigtas Patrick White Literary Fund.

South Wales valstijos Porthmire meno galerijai, kuri yra Sydneyje, Patrick White yra patarėjas daugybę vertingų dailės kūrinių. Berods 1976 m. Tautinė meno galerija suruošė parodą vien iš jo dovanotų kūrinių. Apie šiuos jo vertę, pasirodo, kad suma žymiai prašoka įsivaizduojamas dolerių sumas. Jis kasmet minėtai galerijai koki nors vertingą kūrinių vis dovanoja, nupirktas iš dailininko.

Patrick White liko nevedęs, gyvena savo namuose su tarnu. Tarnas, spaudos atstovų nuomo-

Rašytojas Patrick White

ne, puikiai žino savo šeiminingo pageidavimus ir juos uoliai vykdo. Nobelio premijos gavimo proga į jo namus įleisti spaudos atstovai nustebo nepaprasta švira: apskaita tiesiog blizgėjo; kambaryje atstatyti konservatyvus stiliaus baldais. Patrick White pasigyrė, kad jis tarnui padeda namą valyti, nes tai esąs labai sunkus darbas. Taip pat pareiškė, kad matė galimą ir kokius nors patiekalus.

Patrick White laiko du šunis, su kuriais mėgsta rytais pasivaikščioti Centennial parke. Kai atsikėlė iš Castle Hill į Centennial Park priemiestį, iš pradžių parke negalėjo vaikščioti. Aplinkui gyvena australai, ji apsupdavo, ko nors klausdavo, spoksodavo, sekiodavo. Tarnui buvo daug rūpesčių, kad žmonės šeiminingai paliktų ramybėje, ir dabar visi stengiasi jo netrukdyti.

Patrick White gyvai domisi viskuo, kas vyksta Australijoje. Vienas įtakingas sporto klubas nutarė Centennial parką paversti sporto stadionu. Centennial Park priemiestyje savivaldybė savo posėdyje nutarė ir davė minėtam sporto klubui leidimą statyti stadioną. Gyventojai ėmė protestuoti, ir jų džiaugsmui nebuvo galo, kai prie jų prisijungė rašytojas Patrick White, sutikęs net pasirodyti televizijoje. Kalbėdamas su žurnalistais, jis pasakė keletą aštrių žodžių sportininkų adresu. Po to spaudoje minėto sporto klubo pirmininkas dejavo, kad svarbūs sportininkų reikalai ir priemiesčio savivaldybės organų nutarimai supliuško į nieką dėl vieno vieno rašytojo Patrick White žodelio: "Ne!"

Australijoje, nepaėmus, poetai ir rašytojai yra nepaprastai gerbiami. Anksčiau tekdavo spaudoje užtikti daug žinučių apie privatu poetų ir rašytojų gyvenimą, bet dabar, ypač žymiu poetų ir rašytojų pageidavimu, apie jų privatu gyvenimą nebešaroma. Tačiau apie Patrick White ir žymiausią poetę Judith Wright yra kalbama daug.

Patrick White buvo ypač pagarsėjęs savo asmeniškų gyvenimų, kai gyveno Castle Hill priemiestyje. Prieš II-ą pasaulinį karą ir maždaug dešimt metų po karo Castle Hill priemiestyje gyveno turtuoliai; sklypai aplink namus buvo kelių akrų dydžio. Kai kurie savininkai buvo orchidėjų augintojai, palieką tarnus gėlių priežiūrai, o patys atvykę tik savaitgaliais. Patrick White ten ir gyveno: jis laikė kelias ūkšas, augino daržoves ir šuniukus. Visi, kurie iš jo pirkdavo minėtas prekes, pasakodavo, kad jis į būtiną žiniją labai dydžio. Jo daržovės

brangesnės negu kitur, bet visada labai geros kokybės. Parduodami šuniukai buvo labai brangūs. Daug metų Patrick White džiaugėsi, kad žmonės išperka jo šuniukus nepaprastai greitai — vos spėja pripraiginti. Vėliau nustojo auginti, nes sužinojo, kad žmonės, nupirkę iš jo šuniuką, visiems gyrėsi, jog pirke iš rašytojo Patrick White. Jam nusibodo tokia kvaila "publicity".

Maždaug nuo 1960 metų į Castle Hill priemiestį pradėjo skverbtis daržovių augintojai graikai, libaniečiai ir kiti. Turtuoliai pradėjo bėgti į kitus priemiestius. Patrick White taip pat išsikėlė į Centennial Park priemiestį, kuriame jis taipgi laiko porą ūkų ir augina daržoves, nes labai mėgsta dirbti darže. Atliekamas daržovės parduoda aplinkui gyvenantiems. Augina šiek tiek gėlių, bet gynai sau.

Patrick White nevyko į Švediją Nobelio premijos įteikimo iškilinėms, nes bijojo švediškos žiemos. Šaltis jam yra pavojingas dėl jį kamuojančio chroniško bronchito. Teko jį porą kartų miesto centre matyti žiemos metu: su apsiaustu ir šalikais aplink kaklą. Sydneyje žiema gana švelni, ir šaltį nenešioja apsiaustu ir šaltį.

Mano geras pažįstamas, anglikonų kunigas A. F. Oliver (ke-lijų knygų autorius ir pjesių rašytojas) valandėlės rašytoją visą šionai surašytas žinias patvirtino kaip visu šimtu procentų teisingas, ir, leides paminėti jo pavardę žieme, pridėjo, kad Patrick White gyvena labai užsidaręs, jaučiasi labai vienišas, vengia bet kokių susibūrimų, daug rašo, daug skaito. Jis norėtų, būtų apsuptas žmoniu, bet jis brangina laiką. Nebendrauja ir su kitais rašytojais. Tačiau mėgsta teatrą. Žymiai australų aktorė Kate Fitzpatrick vaidina, aplanko ją užkulisiuose. Patrick White retkarčiais pasiukviečia į savo namus kelis geriausius draugus, jų tarpe ir minėtas aktorę.

Kun. A. F. Oliver patarė peržiūrėti Sydney Morning Herald laikraštįje skelbiamų aukų sąrašą prieš Kalėdas. Kadangi Patrick White draudžia skelbti jo pavardę, tai laikraščiai jo paaukosumą sumą ir "Anonymus" atspaudžia, nors ir mažytėmis, bet ryškiai juodomis raidelėmis. Aukos įvairioms labdaros draugijoms, net ir pamesty šunų ir kačių surinkimo punktams, yra gan stambios. Kun. A. F. Oliver sakė, kad susidomėjimas jo aukomis yra nepaprastas, paskatinęs ir kinų turtuolius dosniau aukoti.

Jorge de Sena eilėraščiai

LAIMĖ

Laimė atsiskleidavo kasdien ant palangės.

Ji turėjo nepagudžiamo vaiko bruožus.
Nesubrendusio vaiko,
kuris dar nieko nemylė,
ir vos gali ilgėliau paturėti ranką
ar lengvai paglostyti plaukus.

Ir esant tokiu vaiku,
jos pačios vardas jai atrodė labai paslaptingu.

(Persekiojimas, 1942)

DIRBTINIAI ROJAI

Mano žemė nėra žemė — ten tik gatvės;
Net ir kalvos ten — aukšti namai,
o nuomos jų — dar daug aukštesnės.

Mano žemė nėra medžių, nė gėlių.
Taip retos parkų gėlės keičiasi kas mėnuo,
Savivaldybė gi turi ypatingas mašinas medžiams išrauti.

Paukščių giesmė — nėr ten giesmių,
kanarkos tik trečiam aukšte, o penktam — papūgos.
Gė vėjo muzika — tai žvirbliams šaldyti.

Bet mano žemė nėra juk net žvirblių —
jie visi jau Persijoje ar Kinijoje,
ar neapsakomose kraštuose.

Mano žemė nėra neapsakoma.
Tiktai gyvenimas mano žemėje neišsakomas.
Neišsakoma yra tai, kas uždrausta sakyti.

(Filosofijos akmuo, 1950)

KRIKŠTAS

Sunkiausi eilėraščiai, kur kalbu apie meilę,
yra tie, kur meilė — mąstytoja.

Bemąstydamas, meilė užsimiršta,
užmiršta, kad ji neegzistuoja, ir užburta stebi
bevardį spindulį lengvučiam vėjui.

Stebėk, meile, stebėk.

Ir kurk vardą, kurį duosi spinduliui.

(Žemės karūna, 1940)

ISTIKIMYBĖ

Sakyk man palengva — nieko, taip,
kaip vien savo būvimu man atleidi
šią istikimybę mano daliai.

Visa, ko taip nepasakysi, yra man
tai, ką sakai. O likimas išgyvenamas
kaip kitas gyvenimas. Ar kaip vienatvė.
Ir kas tenai įeina? Kas ten gali būti,
išskyrus akimirka, kai esu vienas pats su savimi?

Sakyk man taip palengva — nieko:
kas būtų mirčiai sakoma, jei ji girdėtų,
ar mirtumėsi, jei būtų lemta jiems sugrįžti.

(Istikimybė, 1958)

APYAUŠRIS

Reikia palikt pasaulįje žoles ir liūdesį
O vandenų paviršiu — gyvenimo įtūžį.
Išnešti su savimi, numirus, troškimą
būt, jo prasme, kurie
giliau už dumblių vandenis praskrostų

Iš Lietuvių katalikų mokslo akademijos veiklos

1. Centro valdybos posėdis. Centro valdyba posėdžiavo š. m. balandžio 28 d. Romoje. Posėdyje buvo aptarti XI Akademijos suvažiavimo, Alkos statybos, Akademijos leidinių reikalai ir priimti nauji nariai.

2. XI Akademijos suvažiavimas. Jis šaukiamas š. m. rugpičio 31 — rugsėjo 3 dienomis Chicagoje. Centro valdyba, palaikydama ryšį su Chicago Akademijos židiniu, sudarė paskaitų planą ir pakvietė paskaitininkus. Visais gi techniskais suvažiavimo reikalais rūpinasi Chicago Akademijos židinis, vadovaujamas kun. V. Bagdavičiaus, MIC. Paskaitos vyks Jaunimo centre (5620 S. Claremont Ave., Chicago). Pilnates posėdžių, — atidarant ir užbaigiant suvažiavimą, — paskaitų bus 4: dr. Juozas Girnius "Mokslas reikšmė tautos kultūrai"; prof. dr. Antano Maceiūno "Religijos ir tautos dialek-

tika"; prof. dr. Pauliaus Rabi-kauskio, S. J. "Lietuviškumo apraiškos Vilniaus Akademijoje"; prof. Simo Sužiedėlio "Vilniaus Akademijos - universiteto vaidmuo lietuvių tautos istorijoje".

Sekcijų posėdžiuose yra sutikę skaityti paskaitas: prof. dr. Stasys Goštautas "Rozijus, jėzuitai ir Vilniaus akademija"; dr. Violeta Kelertienė "Šių dienų literatūros studijos Vilniaus universitete"; prof. dr. Viktorija Skrupskelytė (Paskaitos temos dar nepranešė); prof. V. Stankaičio, dr. J. Kriaučiūno rūpesčio ir pasišventimo į bostoniškų: J. Vembrės ir J. Kapičaus pastangų naujas Alkos pastatas išdygo ir įsilaugo. Dar lieka vidaus rengimas, kad būtų galima tinkamai išdėstyti visą kultūrinį lobį, kuris dabar yra sukimštas senais pamatais. Įvykdyta statyba palikta nemažai skolų. Tad reikia praversti lėšų sūtelkimo vąjį —

Ar beapropat?

Nuotrauka Vytauto Mazelio

ir būt žali, kaip senos viltys,
kai pievos kartėliu sužysta.

Palikt pasaulįje tiesius medžius,
ir virpančiojo kūno tuštinus urvus,
kitiems jau skirtus, ir kalnams,
kuriuos ledinė tuštuma sniegu uždengs.
Išnešti su savimi mūs kaukulos atsparius
kažką nenusakytą ramybės ir taikos.

O vandenų paviršiu — įtūžis gyvens.

(Pažįstu druskos skonį, 1974)

Išvertė Birutė Ciplijauskaitė

Jorge de Sena (1919-1978), poetas, romanistas, literatūros kritikas, iki 1959 m. išbuvo Portugalijoje, po to dėtė Brazilijoje, o nuo 1965 m. gyveno JAV. Tai gal produktiausias savo kartos atstovas, visur sukėlęs kontroversiją. Nuolatiniam dvasiniam bendravimui su visų laikų, visų tautų poetais — autorius tritoms vertimų antologijos, jis negalėjo apsiriboti siauru "tautiskumu": daugumas jo eilėraščių liečia bendras žmogaus būties temas. Buvo laikomas iškiliausiu Portugalijos poetu, kartais lyginamas net su Priverčiantis įvairių jungimas, gilus įsiskverbimas vidiniame pasaulio, bet kartu ir šių dienų civilizacijos kritika. Jis pats apibūdina savo poeziją kaip "išskojimo dialektiką".

surinkti pinigų padengti skolai, vidaus įrengimui ir Alkos išlaidų fondui. Aukos Alkai siųsti šiuo adresu: ALKA, P.O. Box 608, Putnam, CT 06280, USA.

4. Akademijos Centro valdybos būstinės nustatymas ir garbės narių išrinkimas. Centro valdyba nuo Akademijos atkūrimo visą laiką buvo Romoje. Per tą laiką Centro valdyba dviejų mėnesių, prof. dr. Kazio Almino ir N.N. pagalba nupirko prof. dr. Zenono Ivinskio biblioteką ir archyvą, perėmė Fribourge (Sveicarijoje) veikusios lietuvių studentų Rūtos-Lituanos draugijos išlikusią bibliotekos dalį ir archyvo likutį (pagrindinė jo dalis buvo 1934 metais perkelta į Lietuvą), gavo prof. G. Studeraus (dirbusio Vytauto Didžiojo universitete) lietuviškuosius veikus. Geradaryje Romoje Akademijai būtų dviejų kambarių, kurių viename yra prof. Z. Ivinskio biblioteka, o kitas naudo-

(Nukelta į 4 pusl.)

Jubiliejinis „Draugo“ koncertas

ALGIS ŠIMKUS

Garbingai „Draugo“ 70-ies metų amžiaus sukakčiai paminėti gegužės 20 d. Marijos aukšt. mokyklos salėje, Chicagoje, su ruoštas koncertas puikiai atspindėjo laikraščio leidėjų—Lietuvių katalikų spaudos draugijos, marijonų ir redaktorių kolegijos pagarbą lietuvišajam menui. Kaip ir populiariajame „Draugo“ šeštadieniniame kultūriname priede, kuris visados rūpestingai ir rimtai reaguoja į visų sričių lietuviškosios kultūros pastangas, ar tai būtų literatūros, dailės, muzikos, ar kurioje kitoje srityje, taip ir šiame koncerte nepasitenkinta paviršutiniškumu. Koncertui pakviesta keturi pasižymėję lietuviai menininkai: trys net iš tolimųjų JAV ar Kanados vietų. Montrealietė Gina Capkauskienė, visose Amerikoje žinomas Arnoldas Voketaitis, Raimonda Apeikytė iš Los Angeles ir Andrius Kuprevičius iš Clevelando įvairia, daugiau kaip dviejų valandų programą atliko jiems įprastame aukštame meniniame lygyje. O programa siekė nuo dar viduramžių primenančio J.S. Bacho iki modernios C. Floyd operos ir J. Strausso valco. Atleikamus dalykus trumpai ir taikliai, ypač dainuojamus originalo kalba, pristatė Zivile Numgaudaitė.

Vakara pradėjo bosas Arnoldas Voketaitis komišką dr. Dulkamaros ariją iš G. Donizetti operos „Meilės eliksyras“. Po to, lyg norėdamas pabrėžti, kad jis nėra vien komedinininkas, įspūdingai padainavo rimtai dramatišką „Religinio atsinaujinimo“ sceną iš šių laikų kompozitoriaus C. Floyd operos „Suzanna“. O tolimesnėse arijose iš G. Verdi „Don Carlos“ ir Mozarto „Don Giovanni“ šis lietuvių kilmės dainininkas parodė, dėl ko jis yra nuolat kviečiamas dainuoti net patelių žymiajį JAV operos teatrą. Jo stiprybė yra sceninis lankstumas ir vaidybinis talentas. Ar tai būtų dr. Dulkamaros pigieji pokštai, ar pinigus renkančio baptistų ministro fanatiški grasinimai, ar tragiškai liūdnas Pilypo II skundas „Ji manęs nie-

kada nemylėjo“, Voketaitis visada pagauna klausytojo dėmesį ir patraukia vaizduojamo charakterio gyvumu. Šis gabumas puikiai tartininkauja Voketaitio patį ir gerai išlavintam balsui. Muzikiniai Voketaitis visada yra tinkamoje aukštumoje. Jo neklusanti klausia ir atmintis bei stiprus muzikinis pasirošimas užtikrina jo dainavimui visada profesionalų lygį.

Prieš keletą savaitių gražiai „Lucia di Lammermoor“ operoje pasirodžiusi Gina Capkauskienė, šį kartą į ją pamėgusią Chicago atvyko su arijomis ir dainomis. Dabar Gina stipriausiai pasirodė kvietusi keturi pasižymėję lietuviai menininkai: trys net iš tolimųjų JAV ar Kanados vietų. Montrealietė Gina Capkauskienė, visose Amerikoje žinomas Arnoldas Voketaitis, Raimonda Apeikytė iš Los Angeles ir Andrius Kuprevičius iš Clevelando įvairia, daugiau kaip dviejų valandų programą atliko jiems įprastame aukštame meniniame lygyje. O programa siekė nuo dar viduramžių primenančio J.S. Bacho iki modernios C. Floyd operos ir J. Strausso valco. Atleikamus dalykus trumpai ir taikliai, ypač dainuojamus originalo kalba, pristatė Zivile Numgaudaitė.

Vakara pradėjo bosas Arnoldas Voketaitis komišką dr. Dulkamaros ariją iš G. Donizetti operos „Meilės eliksyras“. Po to, lyg norėdamas pabrėžti, kad jis nėra vien komedinininkas, įspūdingai padainavo rimtai dramatišką „Religinio atsinaujinimo“ sceną iš šių laikų kompozitoriaus C. Floyd operos „Suzanna“. O tolimesnėse arijose iš G. Verdi „Don Carlos“ ir Mozarto „Don Giovanni“ šis lietuvių kilmės dainininkas parodė, dėl ko jis yra nuolat kviečiamas dainuoti net patelių žymiajį JAV operos teatrą. Jo stiprybė yra sceninis lankstumas ir vaidybinis talentas. Ar tai būtų dr. Dulkamaros pigieji pokštai, ar pinigus renkančio baptistų ministro fanatiški grasinimai, ar tragiškai liūdnas Pilypo II skundas „Ji manęs nie-

švietžia atrakcija buvo pianistų Raimondos Apeikytės ir Andrius Kuprevičiaus duetas dviem fortepijonais, kurie taip pat pasirodė kartu su akompanavimu solistams. Pianistai dviem fortepijonais solo pagrojo J.S. Bacho „Fantaziją“, Arensky „Romansą“ ir Rimsky Korsakovo „Būtinio skridimą“, Račinskio „Legenda“, Saint-Saens'o „Mir-

Po „Draugo“ jubiliejinio koncerto Chicagoje. Programos atlikėjai Marijos aukšt. mokyklos auditorijos scenoje. Iš kairės į dešinę: Andrius Kuprevičius, Gina Capkauskienė, Raimonda Apeikytė ir Arnoldas Voketaitis. Nuotrauka Jono Kuprio

ties šoki“ ir D. Milhaud „Brasilią“. Šioje retokai girdimoje instrumentų kombinacijoje mūšio virtuozai pianistai grojo darniai ir muzikaliai. Ypač patikintinai du techniniai sunki veikalai sužavėjo net ir fortepijoninę muziką ir neprisitačiusią publiką, padarydami abu pianistus šio koncerto įžymenybėmis. Turint galvoje, kad pianistai turėjo vien porą dienų kartus susigroti, jų pasiektais rezultatais reikia džiaugtis ir linkėti, kad toks pasirodymas nebūtų paskutinis.

Tokią rimtos muzikos programą, pagal amerikiečių provincijos universitetų, populiariųjų rimtesnę muziką, priimtą paprotį, pavairino Arnoldas Voketaitis savo išdaigomis. Nors ir tenka suabejoti, ar jis išdrįs panašius pokštus išdarinti Chicago ar New Yorko didžiosiose scenose, čia jie buvo gero skonio ribose. Jis niekur neužgavo net ir reiklaus klausytojo ir niekur nepažeidė atlikėjų meninio lygio. Voketaitiui čia reikia pripažinti taktą ir tikrą sceninį talentą. Jo parinkti pokštai su Andriumi Kuprevičium ne tik nežeidė pastarojo stoisios rimties, bet priešingai, dar iškelė Voketaitio pagarbą Kuprevičiaus profesoriškai darybei. Lietuviškoji publika gailėsi Voketaitio išdaigas priėmė su šypsena ir gera valia. Aukšto lygio, geros nuotaikos ir profesiniai atlikę programą

Marijos aukšt. mokyklos erdvioje salėje užpildžiusi publika sutiko su pasitenkinimu ir entuziazmu. Po koncerto klausytojai dar ilgai plojo, nenorėdami paleisti menininkų ir neskubėdami išsiskirti. Tai dar kartą buvo parodyta, kad ne vien masiniais sceniniais pastatymais galima žmones patraukti.

Nėra abejonės, kad reikia duoti progos pasirodyti ir jaunesiems, dar nepatyrusiems jėgoms, skatinant jas tobulėti. Joms priklausys mūsų meninės veiklos at-

teitis. Tačiau nereikia kiekvieną progą kaltinti publikos, kad ji nesizavi kartais dar neprisitačiusi pastangomis, lyg ji visiškai nesuprastų ir nemylėtų meno. Parodykime mūsų publikai daugiau mūsų pajėgiausių menininkų su gerai paruoštomis programomis, ir nebereikės skųstis klausytojų stoka ar jų abejingumu. Už sklandų koncertą „Draugui“ priklausoma padėka ir pagarba. Koncerto meninis lygis ir atlikėjų patrauklumas padarė jį vienu iškilnių ir atmintinų šio sezono lietuviškųjų renginių.

Nauji leidiniai

• ATEITIS, 1979 m. Nr. 3. Ateitininkų leidžiamas katalikiškos - lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 DesPlaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Redaktoriai — Saulius Kuprys, dr. Arūnas Liulevičius, dr. Linas Sidrys ir Aldona Zailskaitė. Redakcijos nariai — Jonas Kuprys (fotografija), Roma Olšauskaitė ir Rima Sidrienė. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata — JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15 dol., susipažinimui — 7 dol., kituose kraštuose — 7 dol., išskyrus Pietų Ameriką (5 dol.). Šį numerį redagavo Linas ir Rima Sidriai. Spausdino „Draugo“ spaustuve Chicagoje.

Kiekvienas „Ateities“ naujas numeris vis yra kuo nors ar daugeliu kuo įdomus. Su šiuo numeriu prieš akis vėl graži naujovė — kone visi puslapiai skirti vienai temai, vienai problemai. Daugelio žmonių daugeliu aspektu žvelgiama į dabartinės Lenkijos lietuvių situaciją, ypač į Pustakos apylinkių lietuvių. Rašo tenykščiai lietuviai, rašo ir iš čia nuvažiuavusieji, svarsto įvairius klausimus, pasakoja ten lankymosi įspūdžius, narpioja aplamai lenkų ir lietuvių santykius, rodoma daug atitinkamų nuotraukų. Tai labai parankus šios rūšies medžiagos, aktualaus klausimo sukaupimas vienoje vietoje.

• VYTIŠ, 1979 m. gegužės mėn., Nr. 5. Lietuvos Vyčių mėnesinis žurnalas. Redaguoja Loretta I. Stukas, 1467 Force Drive, Mountside, N. J. 07092. Administracijos adresas: Vytiš, 2524 W. 45 St., Chicago, IL 60632. Leidinio metinė prenumerata — 8 dol.

Prisimenama Motinos diena, rašoma apie Vilnių, apie Chicago miestą, informuojama apie Lietuvos Vyčių veiklą.

• AKIRACIJOS, 1979 m. balandžio mėn., Nr. 4. Atviro žodžio mėnraštis. Leidžia View-

point Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., IL 60629. Redaguoja Redakcinė kolegija. Administruoja K. Avizienis. Metinė prenumerata — 10 dol.

Šis tas iš turinio: estų rašytojas Jaan Kaplinskio kalba Estijos rašytojų susirinkime; aptariamos 1978 metais išleisto poezijos knygos; Romas Misiūnas recenzuoja Lietuvos išleista B. Dundulio knygą „Svedų feodalų įsiveržimai“; Lietuva XVII-XVIII amžiuje; Vincas Trumpa aptaria istoriko J. Jurginio taipgi Lietuvoje išėjusį veikalą „Lietuvos valstiečių istorija“.

Muzikos premija Vytautui Smetonai

1978 metų muzikos premija paskirta jaunam pianistui Vytautui Smetonai. Premija yra 1000 dolerių. Jos mecenatas — Lietuvių fondas. Premija paskirta per JAV LB Kultūros tarybą. Jos rūpestiu buvo sudaryta premijai skirti juro komisija: Stasys Baras, Aleksandras Kučūnas ir Algis Šimkus. Komisija savo gegužės 18-tos dienos posėdyje ir paskyrė premiją pianistui Vytautui Smetonai.

Premijos laureatas Vytautas Smetona yra, palyginti, dar jaunas, tačiau daug pasiekęs ir dar daugiau žadąs pianistas. Meistrisku jo skambinimu turėjo progos gėrėtis ir mūsų lietuviškųjų kolonijų bei lietuviškųjų salų muzikinė publika. Lygiai malonu, kad jaunas pianistas jau yra stipriai koją įkėlęs ir Amerikos muzikinį gyvenimą aplamai.

Štai tik vienas naujasis pavyzdys. Minty čia turima viena jo koncertinė plokštelė, kurios metrika yra tokia: „Vytautas Smetona Plays Chopin, Liszt, Rachmaninoff. Sirius 1001, stereo, (28001 Chagrin Blvd., Ohio 44122). Muzikos žurnalas „Audio“ šių metų birželio mėnesio laidoje čia minią Vytauto Smetonos plokštelę aptaria šitaip:

„Taip, jo technika yra fantastiška, bet, kas dar svarbiau, jis supranta savo muziką platumo perspektyvoje, tartum ji būtų pati neo-romantizmo siela, tačiau nesvajinga ir ūkanota, kaip kitų. Jis turi puikią ritmo nuovoką, puikią klausą ir detalių supratimą. Jis daug skambina staccato — trumpomis, stukteliomis — natomis, ir daug įveda į vidinius balsus, ką greičiausiai išmoko iš savo senesnių mokytojų — jie taip darydavo. Jis taip pat turi puikią ff ir pp dramos nuovoką — garsiai ir švelniai. Dažnai jo skambinimas per toli jį nuneša, net iki suklypimų ir atitaisymų — tačiau nepamirština, kad čia yra vienkartiniai koncertiniai atlikimai, įrašyti plokštelėse be jokių pakartojimų.

O vis dėlto čia yra tik dvidešimtys metų pianistas, kas po kelių minučių klausymosi tuoj jaučiamas, ypač ilgoje ir be gal jautrioje Liszto B minor sona-

Pianistas Vytautas Smetona

toje pirmoje plokštelės pusėje kūrinyje, kurių nedaug pasaulio pianistų gali apvaldyti dėl jo milžiniško ilgio. Sonatos gerosios vietos šioje plokštelėje — tos ugningosios — yra ypač atliktos, ypač pabaigoje. O mažiau stebinančios daly, aišku, yra tos giliai, brandūs kontempliatyvos. Šitoms gerai atlikti reikia septuagano Smetona daugiau jaučiasi savo elemente trumpesniuose Rachmaninovo ir Chopino kūriniuose ir, jeigu jis yra ko vertas, tai su laiku jausis į ilgesniuosius kūrinius.

Toks dvidešimtmetis pianistas plokštelės įvertinimas reikalingas amerikiečių žurnale, be abejo, liudija, kad Vytautas Smetona paskirtosios mišios — muzikos premijos tikrai yra vertas.

J. Jurašo spektaklis

Prieš kurį laiką Providence, RI, „Trinity Conservatory Theater“ pakvietė režisierius Joną Jurašą žymaus šių dienų dramaturgo, prancūziškai rašiusio ario, Samuel Becketto dramatos pastatymui. Tai buvo šiam rašytojui labai būdingas, šiandieniškų sukirpimo drama „End Game“ (Baigmės žaidimas). Režisieriaus Jono Jurašo beketinio spektaklio premjera Providence įvyksta šiandien.

Premijos įteikimas kun. Stasiui Ylai

Religinio veikalo premija, Ateitininkų federacijos paskirta kun. Stasiui Ylai už jo kūrinių „Jurgis Matulaitis“, bus įteikta per Liet. Katalikų mokslo akademijos suvažiavimą, kuris įvyks Chicagoje, rugp. 31 — rugs. 3 dienomis.

Parodos Chicago Meno institute

Chicago Meno institute, minčiame šiemet savo 100 metų sukaktį, vyksta kelios išskirtinio įdomumo parodos, kurias dailės mylėtojai vertėtų pamatyti. Iki birželio 10 dienos dar yra vengrų „Art Nouveau“ kūrinių ekspozicija labai įvairi dailės paroda. Paroda yra atvėta iš šiandieninės Vengrijos. Visą vasarą iki rugpjūčio pabaigos vyks žymaus amerikiečio dailininko, ilgai gyvenusio dirbusio Europoje Whistlerio (1834-1903) tapybos ir piešinių paroda. Mūsų „Lietuvių Enciklopedija“ taip apie jį prasiitara: „Puikus peizažistas, ir niekas geriau nesugebėjo perduoti naties miglos paslapčių“. Su gegužės mėnesiu baigiasi šio šimtmečio apimanti grafikos meistrų paroda.

Solistė Elena Blandytė Poezijos dienos Chicagoje šandien (gegužės 26 d.) 8 val. vak. Jaunimo centro kavinėje poezijos recitalio programoje dainuos mūsų poetų eilėraščių, kompozitorių paverstus dainomis.

Nuotr. S. M. Jamelio

Iš Lietuvių katalikų mokslo akademijos veiklos

(Atkelta iš 3 psal.)

jamas kaip darbo kambarys. Dabar, prieš pravedant Centro valdybos rinkimus, iškyla klausimas: kur turėtų būti Centro valdybos būstinė? Kai kurie nariai pasisako, kad naujoji Akademijos Centro valdyba liktų, kaip ligi šiolei, Romoje. Bet Centro valdybos būstinės nustatymas ir taip pat garbės narių išrinkimas yra visų Akademijos narių reikalas. Akademijos įstatų 35-tas straipsnis sako: Korespondencinių Akademijos susirinkimų galioje yra a) nustatyti Centro valdybos būstinę, ir 2) išrinkti garbės narius. Tad Centro valdyba nutarė šaukti korespondencinį Akademijos narių susirinkimą šiems klausimams išspręsti balsavimo būdu. Kiekvienam nariui pateikiamas balsavimo lapas su klausimais dėl Centro valdybos būstinės vietos ir garbės narių išrinkimo.

Akademijos garbės nariais siūloma išrinkti:

Dr. Stasį Bačkį, Lietuvos Pasiautinybės Washingtono atstovą, kuris labiausiai yra sielojęs Akademijos atkūrimu

tremtyje ir jos gyvavimu iki šiolei bei savo diplomatinę veiklą daug nusipelnęs Lietuva.

Prof. dr. Juozą Eretą, kuris nuo pat Akademijos įsteigimo 1922 m. yra jos aktyvus narys, savo veikla ir raštais daug nusipelnęs Lietuvai.

5. Akademijos leidiniai. Po pereinamųjų metų gausaus Akademijos leidinių derliaus (1978 m. buvo išleisti 4 veikalai), Akademija tikisi netrukus pateikti skaitytojams seniai lauktą leidinį — Prof. dr. Antano Salio *Rinkinių raštų* I tomą. Šio tomo redaktorius prof. dr. Petras Jonikas jau yra atsiuntęs paskutines korektūras ir sudarytą vardyną. Visa tai yra atiduota į spaustuve. Reikia manyti, kad rudenio pabaigoje pasieks narius, prenumeratorių ir kitus skaitytojus.

Toliau baigiama spausdinti VI. Kulboko įdomus ir vertingas veikalas *Lietuvių literatūros kritika tremtyje*. Atiduota spausdinti prof. dr. Juozo Eretto parašytas veikalas *Valandų šviesa už marių*. Kun. dr. Prano Gaidos parašytas veika-

las *Nemarusis mirtingasis Arklųskupas Teofilus Matulionis*, taip pat Prof. dr. Zenono Ivinskio *Rinkinių raštų* II tomas. Tai 1979 metų irgi gausus derlius. Be to, baigiama paruošti spaudai Prof. dr. Konstantino Avizonio *Rinkinių raštų* III tomas ir vysk. K. Paltauro redaguota *Panevėžio vyskupijos istorija*.

6. Nauji Akademijos nariai. Centro valdyba savo posėdyje š. m. balandžio 28 d. į Akademijos narius priėmė: Jurgį Balčiūną, med. gyd. (Bolivar, OH); Juozą Kriaučiūną, med. gyd. (Putnam, CT.); Juliją Šalinskaitę, dr. (Chicago, IL.); Saulių Augustiną Sužiedę, prof. dr. (Oklahoma City, OK); Antaną Vassaitį, prof. (Thompson, CT.).

7. Mirusieji Akademijos nariai. Pereitais metais rugpjūčio 20 d. mirtis nuskynė Akademijos narį dr. Petrą Mačiulį. Akademijos narys jis buvo nuo 1956 m. 1978 m. gruodžio 1 d. mirtis pakirto Akademijos narį dr. Bronių Radzivoną. Akademijos narių jis buvo nuo 1970 m.